

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Методичні рекомендації та завдання для виконання контрольних робіт
слухачів заочної форми навчання
факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації
спеціальності 7.03050901 «Облік і аудит»

МИКОЛАЇВ

2014

УДК 331.101.26(075.8)

ББК 65.24я73

Е 45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 19.02.2014 р., протокол № 6.

Укладачі :

- І. Г. Крилова – канд.екон.наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївського національного аграрного університету;
- О. А. Мамалюк – канд.екон.наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївського національного аграрного університету.

Рецензенти:

- В. В. Лагодієнко – д-р.екон.наук, професор, директор науково-дослідного інституту «Економіка та управління» Херсонського Міжнародного університету бізнесу і права;
- А. В. Ключник – д-р.екон.наук, професор кафедри світового господарства і зовнішньоекономічної діяльності МНАУ.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Загальні вимоги щодо виконання контрольної роботи.....	6
Частина I. Теоретичні питання.....	7
Частина II. Практичні завдання.....	9
Частина III. Тестові завдання.....	29
Список рекомендованих джерел.....	45
Додаток.....	46

ВСТУП

Розвиток людського суспільства, прогрес людства неможливий без праці. Вона була і є основою існування людини в будь-яких економічних умовах. Завдяки праці накопичується потенціал продуктивних сил та суспільних багатств.

У процесі праці формується система соціально-трудова відносин. В політико-економічному аспекті соціально-трудова відносина можна визначити як сукупність об'єктивно існуючих якісних і кількісних понять і категорій, що характеризують взаємодію суб'єктів трудових відносин в процесі праці та в сфері основних параметрів рівня і якості життя населення.

В ринкових умовах господарювання формування соціально орієнтованої економіки України супроводжується безробіттям, інфляцією, страйками та соціальною напруженістю у суспільстві, що суттєво впливає на життєвий рівень населення, ефективність праці та виробництва.

Таким чином, ефективність використання найважливішого на сьогодні виробничого ресурсу - робочої сили, за даних умов залежить від знання економічних законів і закономірностей функціонування ринку праці, зайнятості, організації і оплати праці. Це висуває нові вимоги до підготовки спеціалістів з вищою освітою в галузі економіки, фінансів, маркетингу, менеджменту і бізнесу, яким належить вирішувати надзвичайно важливі і складні проблеми підвищення ефективності праці та гармонізації соціально-трудова відносин на всіх рівнях.

Дисципліна «Економіка праці і соціально-трудова відносина» охоплює як загальні, так і специфічні соціально-економічні питання, що виникають на ринку праці і в соціально-трудова відносинах в Україні, питання раціонального використання людських ресурсів у суспільному виробництві, забезпечення зайнятості і соціальної підтримки безробітних.

Предметом її вивчення є суспільна праця, її організація і соціально-економічні результати та наслідки, а також форми і методи практичного застосування законів прояву суспільної праці в конкретному виробництві. У цьому аспекті економіка праці і соціально-трудова відносина пов'язані з багатьма іншими галузями економічної науки, наприклад, з економічною теорією, організацією виробництва, економікою підприємства, мікроекономікою, статистикою та ін.

Метою дисципліни є формування системи теоретичних і практичних знань про категорії, поняття, механізм забезпечення ефективності і продуктивності праці, а також розвиток соціально-трудова відносин.

Завданням курсу економіки праці і соціально-трудова відносин є надбання студентами умінь і навичок у справі забезпечення ефективності використання ресурсів праці і моніторингу соціально-трудова відносин, розвиток у студентів здібностей до науково-дослідницької діяльності, самостійності та відповідальності.

Таким чином, основними питаннями економіки праці і соціально-трудова відносин є:

- праця як сфера життєдіяльності і головний фактор виробництва;
- трудові ресурси і трудовий потенціал на різних рівнях управління ними;
- соціально-трудова відносина і механізм функціонування системи соціально-трудова відносин, а також соціальне партнерство;
- ринок праці і його регулювання, соціально-трудова відносина зайнятості;
- організація і нормування праці;
- ефективність і продуктивність праці, її планування;
- політика доходів і оплата праці;
- аналіз, звітність і аудит у сфері праці;
- моніторинг соціально-трудова сфери як інструмент дослідження, регулювання і удосконалення трудових відносин;
- міжнародне регулювання соціально-трудова відносин.

У результаті вивчення курсу студент повинен знати сутність процесів, що відбуваються в соціально-трудова сфері нашої країни:

- зміни в зайнятості;
- становлення та формування сучасного ринку праці;
- сучасні підходи до управління людськими ресурсами;
- зміст і елементи організації праці;
- методи оцінки ефективності праці та її оплати;
- структуру і розміщення населення України, його природний і механічний рух, типи, види і режими відтворення населення;
- місце та роль Міжнародної організації праці в регулюванні соціально-трудова відносин.

Студент повинен уміти на практиці застосовувати отримані знання з основних питань економіки праці щодо управління працею на макро- і мікрорівнях:

- працювати з джерелами статистичної інформації, вибирати статистичні дані для аналізу ринку праці, зайнятості і безробіття населення, оплати праці, формування доходів і витрат;
- оцінювати кон'юнктуру сучасного ринку праці, робити прогнози щодо попиту і пропозиції робочої сили;
- визначати потребу підприємства в кадрах, планувати чисельність працівників підприємств в розрізі окремих спеціальностей;
- вибирати найбільш ефективну форму і систему організації оплати праці на підприємстві, аналізувати використання фонду заробітної плати;
- обґрунтовувати необхідність і ефективність преміювання працівників підприємства;
- вибирати оптимальні режими праці і відпочинку на виробництві;
- аналізувати ефективність використання робочої сили на підприємстві, розраховувати показники продуктивності праці;
- виявляти резерви підвищення продуктивності праці, визначати заходи, спрямовані на використання цих резервів.

Для закріплення теоретичного матеріалу та набуття студентами практичних навичок: аналізу ринку праці; визначення типів, видів та режимів відтворення населення, його структури і розміщення; розрахунку основних трудових

показників та показників зайнятості і безробіття навчальним планом передбачено виконання контрольної роботи.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

При виконанні контрольної роботи оцінюється:

- знання теоретичного матеріалу;
- володіння практичними вміннями при виконанні розрахункової частини;
- самостійність виконання контрольних завдань.

Виконання контрольної роботи проводиться у наступній послідовності. Перш ніж починати написання контрольної роботи, необхідно ознайомитися з літературними джерелами, які розкривають суть завдання. Опрацювавши літературу, приступити до написання контрольної роботи. При її виконанні звертається увага на рекомендації, які дані в методичних вказівках по відповідних темах даної дисципліни. Текст контрольної роботи повинен мати розмежування по питаннях.

Контрольна робота повинна містити: титульний аркуш; рецензія (чистий аркуш, де викладач рецензує роботу); зміст; перелік умовних позначень (за необхідності); основну частину (перша частина включає три теоретичних питань, друга частина - три практичних завдання, третя – тестове завдання: один варіант – десять питань, кожне з яких має лише один вірний варіант відповіді); список використаних джерел; додатки (за необхідності).

При вирішенні задач необхідно обов'язково навести потрібні формули, дати пояснення щодо ходу рішення та економічно - обґрунтовані змістовні висновки.

Титульний аркуш контрольної роботи містить (додаток А): найменування вищого навчального закладу (Миколаївський національний аграрний університет); кафедра, де виконана робота (кафедра економіки підприємств); викладач, який перевіряє контрольну роботу; назва роботи (контрольна робота); найменування дисципліни («Економіка праці і СТВ»); назву факультету; спеціальність номер та назва; номер групи (ЗПБ 2/1), прізвище, ім'я по батькові виконавця; шифр залікової книжки; варіант роботи.

Зміст подається на початку роботи. Він містить найменування та номер початкових сторінок усіх завдань.

Робота повинна бути написана розбірливим почерком, або може бути набрана на комп'ютері. По тексту обов'язкове посилання на використані джерела, які використані студентом при вивченні питань контрольної роботи.

Загальний об'єм рукопису контрольної роботи не повинен перевищувати 12 сторінок учнівського зошита, або не більше 10 аркушів формату А4 (текст контрольної роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве, верхнє, нижнє – не менше 20 мм, праве – не менше 10 мм).

Контрольна робота повинна бути вислана до Університету з такими розрахунками, щоб вона була прорецензована не пізніше, ніж за місяць до початку екзаменаційної сесії. Після перегляду викладачем робота повертається

студенту з відмітками «на доопрацювання» (зауваження викладаються у рецензії або по тексту роботи) чи «до захисту» із зазначенням дати перевірки та підписом.

Захист контрольної роботи відбувається в усній формі шляхом співбесіди між викладачем та студентом за завданнями контрольної роботи. Після захисту викладач на контрольній роботі ставить відмітку «зараховано» ставить дату та підпис. Захист контрольної роботи є допуском до складання заліку.

Контрольна робота складається з трьох частин.

Перша частина включає три теоретичних питань, **друга частина** – три практичних завдання, **третя** – тестове завдання (один варіант - десять питань).

При вирішенні задач необхідно обов'язково навести потрібні формули, дати пояснення щодо ходу рішення та економічно - обґрунтовані змістовні висновки.

Відповіді на тестові питання даються таким чином, наприклад:

1. Мінімальний рівень безробіття в країні, який не може бути знижений і відповідає поняттю повної зайнятості це...

а) природний рівень безробіття.

ЧАСТИНА I

В таблицях (1 та 2) наведені завдання для теоретичної частини контрольної роботи. Студент виконує той варіант контрольної роботи, який співпадає з останньою цифрою учбового шифру. При цьому, якщо передостання цифра учбового шифру є число непарне (тобто 1, 3, 5, 7, 9) то номери завдань для відповідного варіанту потрібно брати в таблиці 1. Якщо передостання цифра учбового шифру є число парне або нуль (тобто 2, 4, 6, 8, 0) то номери завдань відповідного варіанту взяти з таблиці 2.

Таблиця 1				Таблиця 2		
Вар.№	№ питань			№ питань		
1	10	20	30	1	11	21
2	9	19	29	2	12	22
3	8	18	28	3	13	23
4	7	17	27	4	14	24
5	6	16	26	5	15	25
6	5	15	25	6	16	26
7	4	14	24	7	17	27
8	3	13	23	8	18	28
9	2	12	22	9	19	29
10	1	11	21	10	20	30

Теоретичні питання

1. Поняття ринку праці, його елементи і функції. Сегментація ринку праці.
2. Соціально-трудова відносина на ринку праці. Інфраструктура ринку праці. Молодіжний ринок праці.

3. Поняття, форми та види зайнятості.
4. Сучасний рівень життя сільського населення.
5. Безробіття та його види.
6. Мінімальна заробітна плата. Прожитковий мінімум.
7. Економічно активне населення та економічно неактивне населення.
8. Сутність продуктивності праці. Показники і методи вимірювання продуктивності праці.
9. Основні тенденції розвитку ринку праці в Україні (Миколаївської області) за останні роки.
10. Безробіття в Україні (в Миколаївській області) та основні шляхи його подолання.
11. Сутність продуктивності праці, фактори і резерви її підвищення. Програми управління продуктивністю праці на підприємстві.
12. Суспільний характер праці як економічної категорії. Сутність мотивації до праці.
13. Демографічна криза в Україні (Миколаївській області) та основні шляхи її подолання.
14. Відтворення населення і ресурсів для праці.
15. Соціально-економічна сутність заробітної плати. Функції і принципи організації заробітної плати. Регулювання заробітної плати.
16. Охарактеризуйте варіанти класифікації населення в економіці праці.
17. Структура заробітної плати. Форми і системи заробітної плати. Тарифна система оплати праці.
18. Основні характеристики зайнятості. Неформальна і нетоварна зайнятість. Програми сприяння зайнятості.
19. Соціальний захист населення.
20. Тарифно-кваліфікаційний довідник і його застосування. Тарифні сітки, їх роль в організації заробітної плати. Тарифні ставки працівників.
21. Доплати і надбавки. Відрядна форма оплати праці. Погодинна форма оплати праці.
22. Основні показники ринку праці. Основні напрями організації праці на підприємстві.
23. Режим праці та відпочинку. Сутність нормування праці та його значення. Об'єкти нормування праці.
24. Норми затрат праці. Методи нормування трудових процесів.
25. Робочий час. Класифікація витрат робочого часу.
26. Попит і пропозиція ринку праці.
27. Розвиток концепції людського капіталу. Людський капітал як соціально-економічна категорія.
28. Соціальна політика та її вплив на рівень життя населення.
29. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин в Україні.
30. Якість та рівень життя населення України.

ЧАСТИНА II

Практичні завдання

В таблицях (1 та 2) наведені завдання для практичної частини контрольної роботи. Студент виконує той варіант контрольної роботи, який співпадає з останньою цифрою учбового шифру.

При цьому, якщо передостання цифра учбового шифру є число непарне (тобто 1, 3, 5, 7, 9) то номери завдань для відповідного варіанту потрібно брати в таблиці № 1.

Якщо передостання цифра учбового шифру є число парне або нуль (тобто 2, 4, 6, 8, 0) то номери завдань відповідного варіанту взяти з таблиці № 2.

Остання цифра учбового шифру	Таблиця 1			Таблиця 2		
	№ завдань			№ завдань		
1	1	11	21	10	20	6
2	2	12	22	9	19	7
3	3	13	23	8	18	8
4	4	14	24	7	17	9
5	5	15	25	6	16	10
6	6	16	1	5	15	21
7	7	17	2	4	14	22
8	8	18	2	3	13	23
9	9	19	4	2	12	24
10	10	20	5	1	11	25

Завдання 1

В таблиці наведені основні види класифікації праці. Підберіть до кожного виду в лівому стовпчику вірне значення з правого.

В залежності від:		Визначення	
1	виду діяльності	а	приваблива (неприваблива), монотонна, нерегламентована, регламентована
2	рівня освіти	б	в гарячих цехах, в шкідливих умовах, в нормальних умовах, на шахтній поверхні, підземна
3	ступеня механізації	в	праця, що вимагає тривалої підготовки; праця, що не потребує значної підготовки; праця, що не потребує підготовки
4	умов праці	г	творча, керівна, виконавча
5	психофізіологічних показників	д	ручна, машинно-ручна, механізована і автоматизована, апаратурна

Завдання 2

«Старіння» населення – це зростання питомої ваги осіб старше працездатного віку в загальній чисельності населення та зменшення питомої ваги осіб молодше працездатного. Згідно типології демографа Е. Росета, в основу якої покладено величину коефіцієнта старіння «згори» (характеризує питому вагу осіб, яким за 60 років, у загальній чисельності населення K_{60+}) надзвичайно молодим вважається населення при коефіцієнті меншому 0,05, молодим – 0,05-0,08, початком демографічного старіння – 0,08-0,1, середнього рівня старості – 0,1-0,15, старим – 0,15-0,2, надзвичайно старим – 0,2 і більше.

$$K_{60+} = \frac{S_{60+}}{S_{0-64}}$$

де S_{60+} - чисельність населення старше 60 років, S_{0-64} - чисельність всього населення, S_{0-14} - чисельність населення віком від 0 до 14 років, S_{15-49} - чисельність осіб віком 15 – 49 років.

Для оцінки демографічної бази відтворення населення визначаються коефіцієнти демографічного навантаження людьми похилого віку ($K_{НП}$) і дітьми ($K_{НД}$), а також загальний коефіцієнт демографічного навантаження ($K_{НЗ}$).

$$K_{НП} = \frac{S_{60+}}{S_{15-49}} \quad K_{НД} = \frac{S_{0-14}}{S_{15-49}} \quad K_{НЗ} = \frac{S_{0-14} + S_{60+}}{S_{15-49}}$$

Заповнити таблицю 1, додати до аналізу звітний рік. Визначити коефіцієнти демографічного навантаження на населення працездатного віку: $K_{НП}$ (людьми похилого віку), $K_{НД}$ (дітьми), загальний коефіцієнт демографічного навантаження ($K_{НЗ}$), коефіцієнт старіння «згори» K_{60+} (таблиця 2).

Таблиця 1

Розподіл постійного населення Миколаївської області
за віковими групами (осіб)

Вікові групи	1959 р.	2001 р.	2008 р.	2012 р.
Всього	1011531	1262899	1202845	1177508
у тому числі у віці, років				
0-4	94088	52240	56793	63975
5-9	95121	69243	51032	54225
10-14	75648	93533	64661	52278
15-19	91998	102082	84751	65991
20-24	92242	90171	100658	88588
25-29	73173	90582	91028	99944
30-34	91105	84765	87059	87349
35-39	58301	92776	82808	85092
40-44	53772	100505	85094	79077
45-49	70193	93875	94993	85175
50-54	56211	86203	88325	90439
55-59	46416	55915	82204	91962

60-64	38018	89104	49913	72047
65-69	30846	48862	69299	42905
70 і старшому	44382	112627	114227	128461
Із загальної кількості населення у віці				
0-14				
15-49				
60 і старше				

Таблиця 2

Демографічне навантаження на населення
працездатного віку Миколаївської області

Коефіцієнти, %	1959 р.	2001 р.	2008 р.	2012 р.	Відхилення, в.п.
К н.п.					
Кн.д.					
Кн.з.					
K_{60+}					

Завдання 3

Заповнити таблицю та зробити висновки. Визначити абсолютний приріст (зменшення населення) базисним або ланцюговим методом.

Таблиця 1

Кількість наявного населення України

Роки	млн осіб	Роки	млн осіб
1913	35,2	2000	49,4
1939	40,5	2001	48,9
1959	41,9	2002	48,5
1961	43,1	2003	48,0
1966	45,5	2004	47,6
1970	47,1	2005	47,3
1976	49,2	2006	46,9
1979	49,8	2007	46,6
1980	49,95	2008	46,4
1981	50,1	2009	46,1
1985	50,9	2010	45,9
1986	51,0	2011	45,8
1989	51,7	2012	45,7
1990	51,8	2013	45,5
1991	51,9	2014	...
1992	52,1	.....	
1993	52,2	.....	
1994	52,1	.....	
1995	51,7	.....	
1996	51,3	.....	

Завдання 4

Визначте природний приріст (зменшення) населення в Україні (таблиця 1), зробити висновки.

Таблиця 1

Динаміка народжених та померлих осіб України

Роки	Кількість народжених, тис. осіб	Кількість померлих, тис. осіб	Природний приріст (зменшення) населення, тис. осіб
1990	657,2	629,6	
1991	630,8	669,9	
1992	596,8	697,1	
1993	557,5	741,7	
1994	521,5	764,6	
1995	492,9	792,6	
1996	467,2	776,7	
1997	442,6	754,2	
1998	419,2	719,9	
1999	389,2	739,2	
2000	385,1	758,1	
2001	376,4	745,9	
2002	390,7	754,9	
2003	408,6	765,4	
2004	427,3	761,3	
2005	426,1	782,0	
2006	460,4	758,1	
2007	472,7	762,9	
2008	510,6	754,5	
2009	512,5	706,7	
2010	497,7	698,2	
2011	502,6	664,6	
2012	520,7	663,1	
2013	503,7	662,4	
20..			

Завдання 5

На рівні підприємства в якості трудових ресурсів виступає персонал підприємства – це сукупність постійних працівників, які одержали необхідну професійну підготовку і мають досвід практичної діяльності.

Залежно від виконуваних функцій працівники підприємства розподіляються по категоріях, зокрема на промислово-виробничий персонал і непромисловий персонал підприємства.

Персонал розподіляється на такі професійні групи: керівники, професіонали, фахівці, технічні службовці, робітники сфери торгівлі і побутових послуг, робітники з інструментом, оператори та складальники устаткування і машин, найпростіші професії.

На основі наведених даних таблиці вивчить динаміку кадрів підприємства. Зробіть висновки.

Розрахуйте необхідні для аналізу показники:

1. Середньооблікова чисельність працівників за рік $\bar{Ч} = \frac{Ч_{п.р.} + Ч_{к.р.}}{2}$
2. Коефіцієнт загального обороту кадрів (Коб) $Коб = \frac{Ч_{пр} + Ч_{зв}}{\bar{Ч}} \cdot 100$
3. Коефіцієнт кадрів з прийому (Кпр) $Кпр = \frac{Ч_{пр}}{\bar{Ч}} \cdot 100$
4. Коефіцієнт обороту кадрів з вибуття (Квиб) $Квиб = \frac{Ч_{зв}}{\bar{Ч}} \cdot 100$
5. Коефіцієнт поповнення працівників (Кпн) $Кпн = \frac{Ч_{пр}}{Ч_{зв}} \cdot 100$
6. Коефіцієнт плинності кадрів (Кпл) $Кпл = \frac{Ч_{зв'}}{\bar{Ч}} \cdot 100$

Таблиця 1

Динаміка кадрів підприємства

Показники		Кількість осіб
Чп.р.	Облікова чисельність працівників на початок року	1528
Чпр	Прийнято працівників	28
Чзв	Вибуло працівників, усього	61
З них:		
	у зв'язку переходом на денну форму навчання	6
	призив на військову службу	15
	вихід на пенсію	14
Чзв'	закінчення терміну контракту	5
	за власним бажанням	25
	з ініціативи адміністрації	6
Чк.р.	Облікова чисельність працівників на кінець року	1495

Завдання 6

Абсолютними показниками механічного руху населення є чисельність прибулих на дану територію за рік, чисельність вибулих із даної території протягом року, сальдо міграції, або механічний приріст (визначається як різниця між чисельністю прибулих і чисельністю вибулих), міграційний оборот (валова міграція) – визначається як сума прибулих і вибулих на дану територію протягом року.

Відносними показниками є коефіцієнт прибуття (Кпр), коефіцієнт вибуття (Кв), коефіцієнт механічного приросту (Кмпр), коефіцієнт механічного обороту (Коб), які розраховуються на тисячу населення за формулами:

$$Кпр = \frac{Пр}{Чн} \cdot 1000 \qquad Кв = \frac{В}{Чн} \cdot 1000$$

$$K_{мпр} = \frac{Pr - B}{Чн} \cdot 1000 \qquad K_{об} = \frac{Pr + B}{Чн} \cdot 1000$$

Pr – чисельність прибулих на дану територію протягом року, B – чисельність вибулих з даної території, Чн – чисельність населення.

Використовуючи статистичний матеріал за звітний рік проаналізуйте та визначте відносні коефіцієнти міграції.

Таблиця 1

Всі напрями міграції населення Миколаївської області (України)

за звітний рік

Напрями міграції	Осіб			
	Число прибулих	Число вибулих	Сальдо міграції	Чн
Усі напрями міграції				
Внутрішньорегіональна				
Міжрегіональна				
Міждержавна				

Завдання 7

Кількісно трудові ресурси оцінюються показником чисельності населення в працездатному віці, а також зайнятих у виробництві або потенційних працівників.

Обґрунтування чисельності населення в працездатному віці (Tr) здійснюється з метою складання балансу трудових ресурсів, тис. людино/год.

$$Tr = Nпр - (I + Ппільг) + Ппр + ПДпр,$$

де Nпр – чисельність населення в працездатному віці, тис. чол;

I – чисельність працюючих інвалідів 1 і 2 груп у працездатному віці, тис. чол;

Ппільг – чисельність осіб у працездатному віці, що одержують пенсію по старості на пільгових умовах, тис. чол;

Пр – працюючі особи пенсійного віку, тис. чол;

ПДпр – працюючі підлітки, тис. чол.

Таблиця 1

Баланс трудових ресурсів

Показники	тис. чол.
Трудові ресурси – всього (Tr):	
- населення в працездатному віці (Nпр)	9500
- чисельність працюючих інвалідів 1 і 2 груп у працездатному віці (I)	600
- чисельність осіб у працездатному віці, що одержують пенсію по старості на пільгових умовах (Ппільг)	200
- працюючі особи пенсійного віку (Пр)	920
- працюючі підлітки (ПДпр)	370

Завдання 8

До міського населення відносяться особи, які проживають у міських поселеннях, до сільського – які проживають у сільській місцевості. Визначити питому вагу міського і сільського населення Миколаївської області, додати до аналізу звітний рік, зробити висновки.

Дайте відповіді на питання:

1. Чи збільшує народження дітей кількість населення одразу?
2. Чи збільшує народження дітей кількість ресурсів для праці ?
3. Смертність непрацездатних людей зменшує кількість населення ?
4. Смертність непрацездатних людей змінює ресурси для праці ?

Таблиця 1

Кількість наявного населення Миколаївської області

Роки	Всього, тис. осіб	У тому числі		До загальної кількості населення, %	
		міське	сільське	міське	сільське
1939	919,2	247,9	671,3		
1959	1011,5	400,3	611,2		
1961	1026,8	423,2	603,6		
1966	1098,6	499,0	599,6		
1970	1147,3	605,3	542,0		
1976	1210,6	704,3	506,3		
1979	1241,9	749,9	492,0		
1981	1255,0	772,4	482,6		
1986	1293,7	827,2	466,5		
1989	1330,6	874,3	456,3		
1991	1342,4	889,3	453,1		
1996	1342,4	889,0	453,4		
2001	1279,0	847,4	431,6		
2002	1264,7	838,8	425,9		
2004	1240,4	825,9	414,5		
2005	1229,5	821,9	407,6		
2006	1219,6	818,3	401,3		
2007	1211,9	815,4	396,5		
2008	1203,6	812,5	391,1		
2010	1188,8	804,7	384,8		
2011	1183,3	800,8	382,5		
2012	1178,2	798,1	380,1		
2013	1173,5	796,1	377,4		

Завдання 9

Заповнити таблицю 1, зробити висновки.

Таблиця 1

Розподіл населення за віковими групами та показники його природного руху
у Миколаївській області

Показники	1990 рік		2000 рік		2013 рік	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Кількість постійного населення у тому числі у віці:	1333,9	100,0	1296,5	100,0	1172,8	100,0
молодше працездатного	323,7		265,2		183,5	
- чоловіки	164,6		135,6		94,6	
- жінки	159,1		129,6		89,0	
працездатному	750,3		751,3		743,0	
- чоловіки	379,5		381,9		359,3	
- жінки	370,8		369,4		383,7	
старше працездатного	259,9		280,0		246,2	
- чоловіки	75,3		86,3		87,6	
- жінки	184,6		193,7		158,6	
Кількість народжених	18,4		10,3		13,5	
Кількість померлих	16,1		20,2		17,3	
Природний приріст (зменшення) населення						

Методичні пояснення для виконання завдань 10-12

Продуктивність праці – це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу.

Існують два напрями у використанні трудових ресурсів і робочої сили: інтенсивний (скорочення витрат на одиницю продукції) та екстенсивний (залучення до праці осіб, які ще не зайняті у національному виробництві чи з будь яких причин тимчасово не працюючих, або зростання бюджету робочого часу). Економічно вигідно і доцільно розвивати інтенсивний напрям використання ресурсів праці, який характеризується продуктивністю праці.

В залежності від прямого чи оберненого співвідношення результативності та витраченого робочого часу маємо два показника продуктивності праці: виробіток і трудомісткість.

Виробіток (v) – це прямий показник рівня продуктивності праці, що визначається кількістю продукції (робіт, послуг), виробленої одним працівником за одиницю робочого часу, розраховується за формулою:

$$V = \frac{Q}{T}, \text{ де}$$

Q – обсяг виробництва продукції (робіт, послуг); T – час витрачений на виробництво продукції або чисельність працівників.

Трудомісткість (t) – обернений показник рівня продуктивності праці, що характеризується кількістю робочого часу, витраченого на виготовлення одиниці продукції (робіт, послуг), розраховується за формулою:

$$t = \frac{T}{Q} \text{ або } t = \frac{1}{V}$$

При натуральному методі вимірювання продуктивності праці застосовують індивідуальний індекс, який визначають за формулою

$$i_v = \frac{Q_1}{T_1} \div \frac{Q_0}{T_0}, \text{ де}$$

i_v - індивідуальний індекс; Q_1, Q_0 - обсяг виробленої продукції в натуральному вираженні відповідно у звітному та базисному році; T_1, T_0 - затрати робочого часу на виробництво всієї продукції у звітному та базисному році.

При визначенні індексів продуктивності праці по декількох підприємствах, які випускають однорідну продукцію, слід мати на увазі, що середній виробіток продукції в цілому по групі підприємств (цехів) може змінюватись у результаті змін: виробітку на одиницю часу в деяких з них або питомої ваги окремих підприємств з високим рівнем продуктивності праці. Індекс продуктивності праці змінного складу визначають за формулою:

$$I_v = \frac{\Sigma Q_1}{\Sigma T_1} \div \frac{\Sigma Q_0}{\Sigma T_0}$$

Найбільшою багатогранністю та енциклопедичністю наукового дослідження процесів людської праці характеризуються роботи патріарха кількох поколінь радянських економістів академіка С.Г. Струмиліна (1877р. - 1974р.). Великий внесок академіка Струмиліна і в розробку проблем підвищення продуктивності праці. Аналізуючи ефективність нової техніки, він дослідив співвідношення між зростанням продуктивності праці і зниженням собівартості.

Середньоарифметичний індекс продуктивності праці по методу Струмиліна визначається зважуванням індивідуальних індексів продуктивності праці по числу працюючих або відпрацьованому часу звітного періоду (T_1):

$$I_v = \frac{\Sigma i_v T_1}{\Sigma T_1}$$

Вартісний індекс продуктивності праці змінного складу визначається за формулою

$$I_v = \frac{\Sigma Q_1 \cdot p}{\Sigma T_1} \div \frac{\Sigma Q_0 \cdot p}{\Sigma T_0}, \text{ де } p - \text{порівнянні ціни за одиницю продукції.}$$

Загальний трудовий індекс продуктивності праці

$$I_v = \frac{\Sigma t_0 Q_1}{\Sigma t_1 Q_1}, \text{ де}$$

різниця між знаменником і чисельником показує економію (-) або перевитрати (+) праці внаслідок зростання (зниження) продуктивності праці.

Завдання 10

Визначте індивідуальні індекси продуктивності праці по наступним даним та загальний трудовий індекс. Зробити висновки.

Марка виробу	Базисний період				Звітний період				P
	Q_0	T_0	t_0	v_0	Q_1	T_1	t_1	v_1	
А	1150	919			1394	976			370
Б	970	1101			991	1090			560
В	828	745			814	760			406

Умовні позначення:

Q – кількість виробів, шт; T – відпрацьовано люд.-днів; p – оптова ціна за одиницю виробу, грн.

Завдання 11

Визначте індивідуальні індекси продуктивності праці по наступним даним та загальний вартісний індекс. Зробити висновки.

Марка виробу	Базисний період				Звітний період				P
	Q_0	T_0	t_0	v_0	Q_1	T_1	t_1	v_1	
А	1150	919			1394	976			370
Б	970	1101			991	1090			560
В	828	745			814	760			406

Умовні позначення:

Q – кількість виробів, шт.; T – відпрацьовано люд.-днів; p – оптова ціна за одиницю виробу, грн.

Завдання 12

Визначте індивідуальні індекси продуктивності праці по наступним даним та загальний середньоарифметичний індекс Струмиліна. Зробити висновки.

Марка виробу	Базисний період				Звітний період				P
	Q_0	T_0	t_0	v_0	Q_1	T_1	t_1	v_1	
А	1150	919			1394	976			370
Б	970	1101			991	1090			560
В	828	745			814	760			406

Умовні позначення:

Q – кількість виробів, шт; T – відпрацьовано люд.-днів; p – оптова ціна за одиницю виробу, грн.

Завдання 13

За даними таблиці визначити рівень та індекси годинного, денного, річного виробітку на одного робітника, зробити висновки.

Показники	Базисний рік	Звітний рік
1. Валова продукція, грн	30000	40000
2. Відпрацьовано робітниками:		
- людино – годин	15000	10000
- людино – днів	2000	2000
3. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	100	110

Табельний фонд робочого часу визначається як різниця між календарним фондом робочого часу та святковими і вихідними днями. Максимально можливий фонд робочого часу визначається як різниця між табельним фондом робочого часу та черговими відпустками.

Визначте коефіцієнти використання:

1) календарного фонду робочого часу

$$\frac{\text{відпрацьовано фактично}}{\text{календарний фонд робочого часу}};$$

2) табельного фонду робочого часу

$$\frac{\text{відпрацьовано фактично}}{\text{табельний фонд робочого часу}};$$

1) максимально можливого фонду робочого часу

$$\frac{\text{відпрацьовано фактично}}{\text{максимально можливий фонд робочого часу}}.$$

Завдання 14

Розрахувати показники продуктивності праці, фондоозброєності, фондівіддачі. Визначити частку приросту продуктивності праці в звітному періоді в порівнянні з базисним за рахунок зміни фондівіддачі та фондоозброєності. Зробити висновки.

Показники	Умовні позначення	Базисний період	Звітний період
Валова продукція, тис. грн.	Q	2500	2700
Чисельність працівників, осіб	T	340	320
Вартість фондів, тис. грн.	F	2615	2530
Продуктивність праці	$V = Q/T$		
Фондоозброєність праці	$\Phi O = F/T$		
Фондовіддача	$\Phi B = Q/F$		
Приріст продуктивності праці	$\Delta V = V_1 - V_0$		
за рахунок			
фондовіддачі	$\Delta \Phi B = \Phi O_0 \cdot (\Phi B_1 - \Phi B_0)$		
Фондоозброєності праці	$\Delta \Phi O = \Phi B_1 \cdot (\Phi O_1 - \Phi O_0)$		

зміна продуктивності праці	$\Delta V = \Delta \Phi В + \Delta \Phi О$	
----------------------------	--	--

Продуктивність праці визначають шляхом ділення обсягу валової продукції на чисельність працівників, що її виробляли. Фондоозброєність визначають діленням вартості фондів на чисельність працівників. Фондовіддача визначається як відношення вартості валової продукції до вартості фондів.

Завдання 15

Визначте непряму відрядну розцінку та місячний зарібок робітника – наладчика на основі таких даних

Норма виробітку на один обслуговуваний верстат у зміну, шт.	105
Кількість обслуговуваних верстатів, шт.	2
Денна тарифна ставка наладчика, грн.	30,2
Виготовлено деталей за місяць на всіх верстатах, шт.	4500

Непряма відрядна система заріботної плати застосовується для оплати праці допоміжних працівників, зайнятих обслуговуванням основних робітників-відрядників.

Зарібок = Розцінка x Фактичне виконання завдання за об'єктами обслуговування.

Розцінка = Денна тарифна ставка допоміжного робітника : [Кількість робочих місць, які обслуговуються за установленними нормами x Планова норма виробітку для кожного виробничого об'єкту].

Завдання 16

Визначити місячний зарібок робітника, зайнятого на роботах з нормальними умовами праці, за відрядно-преміальною системою оплати праці.

Зарібок за відрядними розцінками, грн.	650
Норма виробітку деталей за годину, шт.	8
Місячна норма роботи за графіком, год.	176
Фактичний місячний виробіток деталей, шт.	1900
Розмір премії за виконання місячного завдання до прямого відрядного заріботку, %	10
Розмір премії за кожний процент перевиконання до прямого відрядного заріботку, %	0,9

Місячний зарібок робітника (Зв) = $Z_{вр} + \frac{Z_{вр} \cdot (П_1 + П_2 \cdot П_{пл})}{100}$, де

$Z_{вр}$ – зарібок за відрядними розцінками;

$П_1$ – процент премії за виконання плану;

$П_2$ – процент премії за кожний процент перевиконання до прямого відрядного заріботку;

$P_{пл}$ – процент перевиконання плану або норм.

Завдання 17

Розрахувати місячну заробітну плату робітника 6 розряду при погодинно-преміальній системі оплати праці з нормованим завданням.

Погодинна тарифна ставка робітника – 2,97 грн., протягом місяця відпрацьовано 176 годин, рівень виконання нормованого завдання – 100%, доплата за умови праці – 10%, за професійну майстерність – 15%, премія за якісне виконання завдання – 20%. Додаткова оплата за виконання нормованого завдання – 30% до погодинної частини оплати праці.

Рішення.

1. Тарифна частина заробітної плати : $Z_{тар} = TC \cdot PC$

TC – погодинна тарифна ставка; PC – відпрацьовано протягом місяця.

2. Розмір доплат (D) : $D\% = D_{умови праці} + D_{майстерність}$;

$D_k = D\% : 100$; $D_{грн} = Z_{тар} \cdot D_k$

3. Погодинна частина заробітної плати: $Z_{пог} = Z_{тар} + D_{грн}$

4. Додаткова заробітна плата за виконання нормованого завдання

$Z_{дод} = Z_{пог} \cdot K_n$

K_n – коефіцієнт виконання нормованого завдання

5. Заробітна плата з додатковою оплатою за виконання нормованого завдання: $Z_p = Z_{пог} + Z_{дод}$

6. Премія: $P_p = Z_p \cdot K_p$

K_p – коефіцієнт премії за якісне виконання завдання

7. Місячний заробіток: $Z_{ппр} = Z_p + P_p$

Завдання 18

Побудувати шести розрядну розрахункову тарифну сітку за такими коефіцієнтами:

Тарифні розряди	1	2	3	4	5	6
Тарифні коефіцієнти	1,0	1,08	1,204	1,350	1,531	1,800

Мінімальна заробітна плата 605 грн. Середньомісячний фонд робочого часу – 169,2 год. На підприємстві виконуються такі види робіт: найскладніші і відповідальні (I) – для них тарифні ставки на 25% ($T_{к1} = 1,25$) перевищують тарифні ставки III виду робіт; середні за складністю (II) – для них тарифні ставки на 10% ($T_{к2} = 1,1$) перевищують тарифні ставки III виду робіт. Для всіх видів робіт передбачено, що відрядники тарифікуються на 7% вище порівняно з погодинниками ($T_{кв}$).

Рішення

1. Мінімальна погодинна тарифна ставка

$TC_{пог} = Z_{п\ мин} : \Phi_{рч\ міс}$

$\Phi_{рч\ міс}$ – фонд робочого часу; $Z_{п\ мин}$ – мінімальна заробітна плата

2. Вертикаль ставок 1 розряду

I вид – найскладніші роботи

- для погодинників $ТС \text{ пог } 1 \text{ р (I)} = ТС \text{ пог} \cdot Тк1$

- для відрядників $ТС \text{ від } 1 \text{ р} = ТС \text{ пог } 1 \text{ р (I)} \cdot Ткв$

II вид – середні за складністю

- для погодинників $ТС \text{ пог } 1 \text{ р (II)} = ТС \text{ пог} \cdot Тк2$

- для відрядників $ТС \text{ від } 1 \text{ р} = ТС \text{ пог } 1 \text{ р (II)} \cdot Ткв$

III – найпростіші роботи

- для погодинників $ТС \text{ пог } 1 \text{ р (III)} = ТС \text{ пог}$

- для відрядників $ТС \text{ від} = ТС \text{ пог } 1 \text{ р (III)} \cdot Ткв$

3. Розрахункова тарифна сітка

Види робіт	Тарифні розряди					
	1	2	3	4	5	6
Найскладніші роботи						
погодинники						
відрядники						
Середні за складністю						
погодинники						
відрядники						
Найпростіші роботи						
погодинники						
відрядники						

Завдання 19

Місячний оклад економіста 1530 грн., тривалість робочого дня 8,2 год. За графіком він повинен відпрацювати 22 дні: з них 1 святковий, що не збігається з вихідним, фактично надано листок непрацездатності на 4 дні, який оплачується в розмірі 100% денного заробітку. З фонду матеріального заохочення економісту нарахована премія – 15% ($Пр=0,15$) фактичного основного заробітку. Визначте місячний заробіток.

1. Плановий місячний фонд робочого часу: $Ф \text{ рчп} = Д \text{ р} \cdot Т \text{ р}$

$Д \text{ р}$ – кількість робочих днів, які повинні відпрацьовуватись за графіком;

$Т \text{ р}$ – тривалість робочого дня, год.

2. Годинна тарифна ставка: $ТС \text{ год} = \text{Місячний оклад} : Ф \text{ рчп}$

3. Заробітна плата за фактично відпрацьований робочий час:

$ЗП \text{ фрч} = (Д \text{ р} - Д \text{ н}) \cdot Т \text{ р} \cdot ТС \text{ год}$

$Д \text{ н}$ – кількість днів в листі непрацездатності

4. Оплата за дні непрацездатності: $ЗП \text{ нп} = Д \text{ н} \cdot Т \text{ р} \cdot ТС \text{ год}$

5. Оплата за святковий день: $ЗП \text{ св} = Д \text{ св} \cdot Т \text{ р} \cdot ТС \text{ год}$

$Д \text{ св}$ – святкові дні

6. Фонд основної оплати праці: $ЗП \text{ осн} = ЗП \text{ фрч} + ЗП \text{ нп} + ЗП \text{ св}$

7. Премія: $П = ЗП \text{ осн} \cdot Пр$

8. Місячна заробітна плата: $ЗП \text{ міс} = ЗП \text{ осн} + П$

Завдання 20

Заповнити, проаналізувати таблиці 1 та 2, зробити висновки.

Таблиця 1

Розподіл народжених за статтю у Миколаївській області (осіб)

Роки	Обидві статті	Хлопчики	Дівчатка	На 100 дівчаток народилось хлопчиків
1990	18411	9527	8884	
1995	13816	7155	6661	
2000	10261	5298	4963	
2001	9964	5140	4824	
2003	11118	5733	5385	
2004	11059	5692	5367	
2005	10928	5608	5320	
2006	11736	6038	5698	
2007	12363	6434	5929	
2008	13378	6844	6534	
2009	13093	6888	6205	
2010	12831	6551	6280	
2011	13029	6761	6288	
2012	12049	6761	6288	
2013	13043			

Таблиця 2

Динаміка і розподіл постійного населення
Миколаївської області за статтю

Роки	Тис. осіб		До загальної кількості населення, %		Відхилення, в.п.
	Чоловіки	Жінки			
			чоловіки	жінки	
1990	619,4	714,5			
2000	603,8	692,7			
2004	574,7	665,0			
2005	568,8	660,0			
2006	563,5	655,4			
2007	559,5	651,6			
2008	555,2	647,7			
2009	551,2	643,9			
2010	548,4	640,4			
2011	545,5	637,1			
2012	543,4	634,1			
2013	541,6	631,2			

Завдання 21

Заповнити, проаналізувати таблицю 1 (додати до аналізу звітний рік).
Зробити висновки.

Таблиця 1

Динаміка і розподіл постійного населення України за статтю

Роки	Тис. осіб		До загальної кількості населення, %		Відхилення, в.п.
	Чоловіки	Жінки			
			чоловіки	жінки	
1990	23826,2	27730,3			
1991	23886,5	27737,0			
1992	23949,4	27758,8			
1993	24046,3	27824,1			
1994	23981,1	27734,3			
1995	23792,3	27508,1			
1996	23591,6	27282,5			
1997	23366,2	27033,8			
1998	23163,5	26810,0			
1999	22963,4	26581,4			
2000	22754,7	26360,3			
2001	22530,4	26133,2			
2002	22316,3	25924,6			
2003	22112,5	25710,6			
2004	21926,8	25515,3			
2005	21754,0	25346,5			
2006	21574,7	25174,5			
2007	21434,7	25031,0			
2008	21297,7	24894,6			
2009	21185,0	24778,4			
2010	21107,1	24675,5			
2011	21032,6	24565,6			
2012	20976,7	24476,6			
2013	20962,7	24410,0			

Завдання 22

В таблиці наведені чинники формування і розвитку людського капіталу. Підберіть до кожного чинника в лівому стовпчику вірне значення з правого.

Чинники	Фактори
Демографічні	Домінуючі соціальні цінності та норми поведінки, соціальна цінність знань, спрямованість до самореалізації, визнання
Соціально-економічні	Закони і законодавчі акти, які регулюють права людини, людський розвиток і соціально-трудова сфера, державна політика щодо людського і соціального розвитку,

	забезпеченість рівних прав і можливостей, усунення дискримінації
Виробничі	Народжуваність, смертність, статеві-вікова структура населення, міграція
Інституціональні	Рівень ВВП на душу населення, доходи населення, споживання, рівень життя, рівень захворюваності, розвиток соціальної інфраструктури
Соціально-ментальні	Ринок праці, попит на робочу силу, умови використання робочої сили, підвищення кваліфікації, соціальний розвиток персоналу

Завдання 23

Використовуючи статистичний матеріал визначте основні показники ринку праці України (Миколаївської області) за остання роки.

Рівень зареєстрованого безробіття (*P з.б.*) визначається як відношення (у відсотках) чисельності безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості населення (*Ч з.б.*), до середньорічної чисельності населення працездатного віку (*Ч нас.пр.в.*):

$$P_{з.б.} = \frac{Ч_{з.б.}}{Ч_{нас.прац.в.}} \cdot 100\%$$

З метою здійснення порівнянь з даними вибіркового обстеження населення з питань економічної активності, проводиться розрахунок середньої за період (за місяць, квартал, півріччя, 9 місяців, рік) чисельності зареєстрованих безробітних. Відповідний показник рівня безробіття визначається по відношенню до економічно-активного населення працездатного віку за відповідний період.

Таблиця 1

Динаміка основних показників ринку праці України

Показники	Роки		Відхилення
	2011	2012	
Все населення (економічно активне і економічно неактивне віком 15- 70 років), тис. осіб	34322,4	34066,8	
Кількість найманих працівників підприємств, установ, організацій, тис. осіб	10 556	10 589	
Працевлаштовано, осіб	762,7	764,4	
Сукупна пропозиція робочої сили (всі категорії економічно-активного населення у віці 15-70 років), тис. осіб:	22 056,9	22 011,5	
Економічно неактивне населення (віком 15-70 років), тис. осіб	12 265,5	12 055,3	
Кількість безробітних, які перебували на обліку	505,3	467,7	

в службі зайнятості, в середньому за рік, тис. осіб			
Рівень безробіття населення (за методологією МОП), %			
Рівень зайнятості населення, %			
Рівень економічної активності, %			

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) (Рб) – показник, що розраховується за стандартами Міжнародної Організації Праці, як відношення (у відсотках) чисельності безробітних певної вікової групи до чисельності економічно активного населення (робочої сили) відповідного віку або відповідної соціально-демографічної ознаки:

$$P_b = \frac{B}{Чек.акт.} \cdot 100\% = \frac{B}{З + Б} \cdot 100\% , \text{ де}$$

Б – чисельність безробітних у віці 15-70 років; Ч ек.акт. – загальна чисельність економічно активного населення у віці 15-70 років; З – чисельність зайнятих економічною діяльністю у віці 15-70 років.

Рівень зайнятості населення (Рз) – є основним відносним показником щодо аналізу зайнятого населення, що розраховується як відношення (у відсотках) чисельності зайнятих певної вікової групи до чисельності населення відповідного віку, за виключенням осіб, які знаходяться на утриманні в інституційних установах (у виправно-трудовах закладах, психіатричних лікарнях, тощо):

$$P_z = \frac{З}{Н} \cdot 100\% = \frac{З}{Чек.акт. + Чек.неакт.} \cdot 100\% , \text{ де}$$

З – чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років; Н – загальна чисельність населення у віці 15-70 років; Ч ек.акт. – чисельність економічно активного населення; Ч ек.неакт. – чисельність економічно неактивного населення.

Рівень економічної активності (Рек.акт.) визначається як відношення (у відсотках) чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років (Чек.акт.) до всього населення зазначеного віку чи населення за відповідною соціально-демографічною ознакою (Н):

$$P_{ек.акт.} = \frac{Чек.акт.}{Н} \cdot 100\%$$

Завдання 24

Визначте на основі даних таблиці 1 показники рівня зайнятості та безробіття (таблиця 2) Миколаївської області. Зробити висновки.

Таблиця 1

Населення за економічною активністю, статтю та місцем проживання (у віці 15-70 років) Миколаївської області

Показники	2001 рік		2010 рік		2012 рік	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Економічно активне населення						
Все населення	?	100,0	?	100,0	?	100,0
Жінки	292,3		281,0		277,2	
Чоловіки	299,1		305,1		302,1	
Міське населення	404,3		385,5		391,4	
Сільське населення	187,1		200,6		187,9	
Зайняте населення						
Все населення	?	100,0	?	100,0	?	100,0
Жінки	259,3		262,9		259,3	
Чоловіки	264,1		273,8		274,4	
Міське населення	341,8		347,1		364,0	
Сільське населення	181,6		189,6		169,7	
Безробітне населення						
Все населення	?	100,0	?	100,0	?	100,0
Жінки	33,0		18,1		17,9	
Чоловіки	35,0		31,3		27,7	
Міське населення	62,5		38,4		27,4	
Сільське населення	5,5		11,0		18,2	
Економічно неактивне населення						
Все населення	?	100,0	?	100,0	?	100,0
Жінки	207,0		201,1		194,4	
Чоловіки	149,2		121,4		117,0	
Міське населення	237,8		240,1		221,9	
Сільське населення	118,4		82,4		89,5	

Таблиця 2

Рівень зайнятості та рівень безробіття населення Миколаївської області

Показники	Рівень зайнятості населення, %			Рівень безробіття населення, %		
	2001р.	2010р.	2012р.	2001р.	2010р.	2012р.
Всього населення						
Жінки						
Чоловіки						
Міське населення						
Сільське населення						

Завдання 25

Заповнити таблицю 1. Зробити висновки.

Таблиця 1

Динаміка безробіття та його рівень в Миколаївській області

Роки	Безробітні, тис. осіб		Населення, тис. осіб		Рівень безробіття, %	
	середньорічна чисельність зареєстрованих	у віці 15-70 р.	економічно активне у віці 15-17 р.	середньорічна чисельність працездатного віку	зареєстрованого	за методологією МОП
2000	28,1	85,4	586,4	745,0		
2001	27,0	68,0	591,4	744,5		
2002	24,3	60,6	587,1	744,6		
2003	26,5	74,3	580,9	746,0		
2004	27,6	63,8	598,5	745,4		
2005	27,4	55,2	595,0	743,7		
2006	26,0	53,0	595,7	741,7		
2007	21,0	50,5	597,6	750,0		
2008	18,5	49,7	598,2	740,0		
2009	20,8	54,8	590,0	742,8		
2010	14,9	49,4	586,1	745,0		
2011	17,6	47,4	584,9	704,0		
2012	16,3	45,6	579,3	708,7		
2013						
2014						

ЧАСТИНА ІІІ

Тестові завдання

В таблиці наведені завдання для тестової частини контрольної роботи. Студент виконує той варіант тестового завдання, який співпадає з останньою цифрою учбового шифру.

При цьому, якщо передостання цифра учбового шифру є число непарне (тобто 1, 3, 5, 7, 9) то номери завдань для відповідного варіанту потрібно брати в колонці № 1. Якщо передостання цифра учбового шифру є число парне або нуль (тобто 2, 4, 6, 8, 0) то номери завдань відповідного варіанту взяти з колонки № 2.

Остання цифра учбового шифру	№ 1	№ 2
1	1	11
2	2	12
3	3	13
4	4	14
5	5	15
6	6	16
7	7	17
8	8	18
9	9	19
10	10	20

Варіант № 1

- Кон'юнктура, коли попит дорівнює пропозиції називається:
  - рівноважна;
  - працедефіцитна;
  - праценадлишкова.
- Співвідношення попиту і пропозиції – це:
  - кон'юнктура;
  - безробіття.
- Сукупність людей, що проживають на визначеній території – це..
  - громадяни;
  - етнос;
  - населення.
- Поділ населення за методологією МОП:
  - економічно активне населення; населення молодше 15 і старше 70 років; економічно неактивне населення;
  - населення молодше 15 і старше 70 років; зайняті та безробітні.
- Економічна суть зайнятості полягає..
  - в тому, що трудова діяльність населення країни забезпечує виробництво валового національного продукту;

б) в тому, що відображає потреби людей не лише в заробітках, але і у самореалізації через суспільну корисну діяльність.

б. Соціальна суть зайнятості полягає в тому, що:

а) трудова діяльність населення країни забезпечує виробництво валового національного продукту;

б) відображає потреби людей не лише в заробітках, але і у самореалізації через суспільну корисну діяльність.

7. Здатність людини створити в одиницю робочого часу певну кількість матеріальних благ:

а) продуктивність праці;

б) праця.

8. Стимулююча функція заробітної плати полягає:

а) у встановленні залежності її розміру від кількості й якості праці конкретного працівника, його трудового внеску в результати роботи підприємства

б) забезпечення працівників і членів їх сімей необхідними життєвими благами для відновлення робочої сили, для відтворення поколінь.

9. До функцій заробітної плати відносяться:

а) відтворювальна, стимулююча, формування платоспроможного попиту населення;

б) регулююча, соціальна, економічна, демографічна.

10. Створення людського капіталу та його функціонування можливо без участі його власника

а) ні

б) так

Варіант № 2

1. Сукупна пропозиція включає:

а) всі категорії економічно активного населення;

б) безробітні

2. Ефективний попит визначається:

а) кількістю економічно доцільних робочих місць;

б) кількістю вакантних робочих місць.

3. Купівля праці роботодавцем означає, що він має право певний час використовувати працю вільної людини і стає власником:

а) людини;

б) знарядь праці;

в) результатів праці.

4. Процес залучення робочої сили у виробництво матеріальних благ з метою задоволення особистих та суспільних потреб й одержання доходу у грошовій чи іншій формі на основі попиту та пропозиції, а також конкуренції на ринку праці

а) зайнятість;

б) продуктивність праці.

5. Безробіттям називається

а) соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якою частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над її попитом;

б) соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якою населення у віці від 15 до 70 років активно шукає роботу, не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над її попитом.

6. Чому поняття „трудові ресурси” ширше, ніж „економічно-активне” населення:

а) тому, що включає ще і працездатних непрацездатного віку людей і тих, що стаціонарно навчаються;

- б) тому, що охоплює все населення у віці 15-70 років.
7. Рівень зареєстрованого безробіття
- а) (чисельності зареєстрованих безробітних / середньорічна кількості населення працездатного віку) * 100%
- б) (середньорічна чисельність населення працездатного віку / чисельності зареєстрованих безробітних) * 100%
8. Який вид безробіття вважається неминучим і певною мірою бажаним?
- а) кон'юнктурне; б) фрикційне.
9. Індекс Струмиліна визначається:
- а) $I_v = \sum i_v T_1 / \sum T_1$;
- б) $I_v = (\sum q_1 p / \sum T_1) : (\sum q_0 p / \sum T_0)$
10. Тарифна система включає:
- а) тарифні сітки; тарифні ставки; надбавки і доплати до тарифних ставок; схеми посадових окладів; тарифно – кваліфікаційні характеристики (довідники)
- б) тарифні сітки; санкції, штрафи, доплати

Варіант № 3

1. Елементи ринку праці
- а) ціна, попит, пропозиція, товар;
- б) кон'юнктура, ціна, попит, пропозиція, людина.
2. Ринок праці це
- а) система суспільних відносин пов'язана з наймом та пропозицією праці, т.б. з її купівлею та продажем; економічний простір тобто сфера працевлаштування в якій взаємодіють покупці і продавці праці; механізм, що забезпечує узгодження ціни та умов праці між робітниками та роботодавцями і регулює попит та пропозицію праці;
- б) суспільно-виробничі відносини з урегулювання попиту на працю.
3. До економічно не активного населення належать:
- а) учні, курсанти денної форми навчання, особи, що одержують пенсію за інвалідністю;
- б) особи, що навчаються за направленистю служби зайнятості, знайшли роботу і чекають відповіді або готуються до неї приступити, але на даний момент ще не працюють.
4. Законодавчо встановлений працездатний вік для жінок в Україні:
- а) 17-55 р.; б) 16-60 р.
5. Види режиму відтворення населення:
- а) розширене, просте, звужене; б) звужене і знижене
6. Як швидко народження дітей збільшує кількість населення:
- а) одразу; б) через 10-25 років.
7. Законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, годинну норму праці (обсяг робіт). Є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств всіх форм власності (не включаються – доплати, надбавки, заохочувальні та компенсаційні виплати)
- а) мінімальний рівень заробітної плати; б) прожитковий мінімум.
8. Тарифна сітка (схема посадових окладів) формується на основі
- а) тарифної ставки робітника першого розряду, яка встановлюється у розмірі, що перевищує законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати
- б) тарифної ставки робітника першого розряду, яка встановлюється у розмірі, не нижчому ніж визначений генеральною (галузевою) угодою
9. Складові частини заробітної плати
- а) основна; додаткова, інші заохочувальні та компенсаційні виплати;
- б) основна, премії, штрафи.
10. Виробіток

а) це прямий показник рівня продуктивності праці, визначається кількістю робіт, послуг вироблено одним працівником за одиницю робочого часу;

б) це обернений показник продуктивності праці, він показує відношення витрат праці до обсягів продукції.

Варіант № 4

1. Товаром на ринку праці

а) індивідуальна робоча сила;

б) праця та результати праці.

2. Поточна пропозиція

а) безробітні, що активно шукають роботу і готові до неї приступити; працівники які намагаються змінити місце роботи; особи які бажають працювати в вільній від роботи або навчання час;

б) працівники які намагаються змінити місце роботи.

3. Система зарплати, де мірою праці є вироблена працівником продукція

а) відрядна;

б) погодинна;

в) по хвилину.

4. Законодавчо встановлений працездатний вік для чоловіків в Україні:

а) 15-70 років;

б) 16-60 років.

5. Види природного відтворення населення:

а) традиційний;

б) інтенсивний (сучасний).

6. Смертність непрацездатних людей:

а) збільшує ресурси для праці;

в) не змінює ресурси для праці;

б) зменшує ресурси для праці.

7. Інтегральна оцінка кількісних та якісних характеристик економічно активного населення:

а) робоча сила;

б) трудові ресурси;

в) трудовий потенціал.

8. Рівень структурного і фрикційного безробіття разом становлять :

а) природний рівень безробіття;

б) кон'юнктурний рівень безробіття.

9. Природний рівень безробіття – це

а) той мінімальний рівень в суспільстві, який неможливо зменшити і який відповідає поняттю повної зайнятості;

б) той максимальний рівень в суспільстві, який неможливо зменшити .

10. Трудомісткість визначається:

а) T / q ;

б) q / T .

Варіант № 5

1. Що реально стоїть за поняттям трудові ресурси ?

а) особи, що не здатні працювати;

б) особи, яких можна примусити працювати.

2. Що реально стоїть за поняттям економічно активне населення ?

а) особи, яких можна примусити працювати;

- б) особи, які добровільно працюють або бажають працювати;
 в) особи, які не здатні працювати.
3. Природний рух населення – це...
- а) результат народження і смерті людей;
 б) механічне, просторове переміщення населення;
4. Яке безробіття виникає внаслідок економічної кризи, тобто викликано фактичною відсутністю вільних робочих місць?
- а) кон'юнктурне;
 б) фрикційне.
5. Відношення чисельності зайнятого населення у віці 15 – 70 років до всього населення означеного віку або населення за відповідною віковою групою, за статтю та по регіонах, це показник
- а) рівень зайнятості;
 б) рівень економічної активності.
6. Рівень безробіття згідно з методологією МОП
- а) $R_b = \frac{B}{Чек.акт.} \cdot 100\% = \frac{B}{З + B} \cdot 100\%$;
 б) $R_b = \frac{B}{Чвсьогонаселення} \cdot 100\%$.
7. Повна зайнятість – це...
- а) зайнятість населення у суспільному виробництві;
 б) всі бажаючі мати оплачувану роботу мають її, немає циклічного безробіття, але при цьому зберігається його природний рівень.
8. Елементи заробітної плати:
- а) тарифна частина; доплати; надбавки; премії
 б) доплати; надбавки; премії
9. Вироблено 2000 ц зерна, витрачено праці 100 люд/год, виробіток
- а) 20;
 б) 0,05.
10. Речовий капітал, втілений в людях – це:
- а) капітал, одержаний шляхом вкладень у формування та виховання людини;
 б) це витрати на освіту та професійну підготовку людини, її здоров'я, а також на мобільність трудових ресурсів.

Варіант № 6

1. В жодній країні світі безробіття не вдається ліквідувати повністю:
- а) так;
 б) ні.
2. Індивідуальна робоча сила –
- а) сукупність фізичних та духовних якостей, якими володіє організм, жива особа, індивідуальна здатність до праці
 б) сукупність фізичних, якими володіє організм, жива особа, індивідуальна здатність до праці
3. Система зарплати, де мірою праці є вироблена працівником продукція –
- а) відрядна;
 б) погодинна;
 в) по хвилину.
4. У погодинній формі оплати праці мірою праці виступає
- а) вироблена працівником продукція;
 б) відпрацьований час.

5. Винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норм часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки
- а) основна заробітна плата;
  - б) додаткова.
6. Виражений у грошовій формі абсолютний розмір оплати праці за один робочий час це:
- а) тарифна ставка;
  - б) тарифна сітка;
  - в) надбавка.
7. Теорія людського капіталу досліджує залежність доходів працівника, сім'ї, підприємства, суспільства від
- а) знань, навичок і природних здібностей людей;
  - б) фізичних здібностей і економічної свободи людей
8. Ступінь ризику та невизначеності більший для:
- а) капіталовкладень в людину;
  - б) звичайних капіталовкладень.
9. $I v = \sum ivT1 / \sum T1 = 1,15$
- а) продуктивність праці зросла в 1,15 рази, що свідчить про економію робочого часу;
  - б) перевитрати робочого часу внаслідок зниження трудомісткості.
10. Сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника
- а) людський капітал;
  - б) трудовий потенціал економічно активного населення.

Варіант № 7

1. Кон'юнктура, коли попит дорівнює пропозиції називається:
- а) рівноважна;
  - б) працедефіцитна;
  - в) праценадлишкова.
2. Поточна пропозиція включає в себе:
- а) безробітних, що активно шукають роботу;
  - б) економічно активне населення.
3. Чи може обсяг задоволеного попиту бути більшим, ніж обсяг ефективного попиту ?
- а) так; б) ні.
4. Співвідношення попиту і пропозиції – це:
- а) кон'юнктура; б) безробіття.
5. Сукупний попит визначається:
- а) кількістю і структурою робочих місць, що існують в економіці країни;
  - б) потребою на працівників для заповнення вакантних робочих місць.
6. Сукупна пропозиція включає:
- а) всі категорії економічно активного населення;
  - б) особи які бажають працювати у вільний від роботи час.
7. Праценадлишкова кон'юнктура на ринку праці виникає, коли:
- а) пропозиція > попиту;
  - б) попит = пропозиції;
  - в) попит > пропозиції.
8. Рисами вторинного ринку праці є:

а) стабільний рівень зайнятості і високий рівень зарплати, а також можливість професійного зростання, прогресивна технологія;

б) велика плинність кадрів і нестабільна зайнятість, низький рівень заробітної плати, відсутність професійного і кваліфікаційного зростання, застаріла техніка, технологія.

9. Вік економічно активного населення за (за методологією МОП):

а) від 14 до 75 років;

б) від 15 до 70 років;

в) від 21 до 60 років.

10. Різниця між сукупним і ефективним попитом є:

а) надлишкова зайнятість; б) кон'юнктура.

Варіант № 8

1. Чи розуміється під поняттям ринку географічний прості:

а) так; б) ні.

2. Суб'єкти, які визначають кількість, якість робочих місць, умови праці є суб'єктами, які...

а) формують робочі місця;

б) претендують на робочі місця.

3. Що називають ринком праці у вузькому значенні:

а) сукупний ринок;

б) поточний ринок.

4. Що є головними складовими частинами ринку праці:

а) сукупна пропозиція та сукупний попит;

б) поточна пропозиція та поточний попит.

5. Що характерно для ринку праці осіб передпенсійного віку та пенсіонерів:

а) невисока продуктивність праці, низька економічна активність;

б) високий рівень зареєстрованого безробіття.

6. Сукупний попит:

а) загальна потреба економіки у найманій робочій силі;

б) кількість економічно-доцільних робочих місць.

7. Що є поточний ринок праці:

а) менша частина сукупного ринку праці яка виявляється вільною і потребує задоволення попиту і пропозиції шляхом зведення здобувачів роботи з вакантними робочими місцями;

б) ринок праці у широкому розумінні.

8. Чи тотожні категорії „праця” і „робоча сила”?

а) так; б) ні.

9. Первинний ринок праці – це:

а) система соціально-трудова відносин між робітниками і роботодавцями в масштабі країни, регіону, галузі;

б) ринок, для якого характерні стабільний рівень зайнятості і високий рівень зарплати, а також можливість професійного зростання, прогресивна технологія.

10. Чи передбачає сегментація наявність внутрішнього і зовнішнього ринку праці:

а) так; б) ні.

Варіант № 9

1. Специфіка людських ресурсів полягає в тому, що:

а) люди не лише створюють, а й споживають матеріальні та духовні блага; використовуючи людську працю, потрібно завжди враховувати потреби людини як особистості;

- б) науково технічна революція – рушійна сила суспільства.
- 2. Якості працівників формуються..:
  - а) роками; б) роками і поколіннями.
- 3. Сукупність людей, що проживають на визначеній території – це..:
  - а) громадяни; б) етнос; в) населення.
- 4. МОП- це..:
  - а) Міністерство охорони праці; в) Міжнародна охорона права;
  - б) Міжнародна організація праці.
- 5. Спеціальна установа, що працює при ООН і займається питаннями прав робітників:
  - а) ЮНЕСКО; б) Грінпіс; в) МОП.
- 6. Коли була створена МОП: а)1919р.; б)1989р.
- 7. Де знаходиться штаб-квартира МОП:
  - а) Лондон; б) Женева; в) Нью-Йорк.
- 8. Поділ населення за методологією МОП:
  - а) економічно активне населення; населення молодше 15 і старше 70 років; економічно неактивне населення;
  - б) населення у працездатному віці, населення старше працездатного віку.
- 9. Поділ населення за традиційною методологією:
  - а) трудові ресурси та населення, що не належить до трудових ресурсів; б) інваліди.
- 10. Чим викликано зменшення чисельності населення України:
  - а) зменшенням чисельності народжуваних;
  - б) збільшенням кількості емігрантів.

Варіант № 10

- 1. Коли в Миколаївській області в останнє був зареєстровано природний приріст населення?
  - а)1992 р.; б)1990 р.; в)1991 р.
- 2. Зайняті (згідно методології МОП) – це особи, що працювали протягом тижня не менше:
  - а) 1 год.; б) 5 год.
- 3. Законодавчо встановлений працездатний вік для жінок в Україні:
  - а)16-50 років; б)15-50 років; в)16-59 роки.
- 4. Законодавчо встановлений працездатний вік для чоловіків в Україні:
  - а)16-70 років; б)16-59 років; в)15-60 років.
- 5. Як називають працівників молодших від працездатного віку:
  - а) підлітки;
  - б) працюючі підлітки.
- 6. Чому поняття «трудові ресурси» ширше, ніж «економічно-активне» населення:
  - а) тому, що включає ще і працездатних непрацездатного віку людей і тих, що стаціонарно навчаються;
  - б) тому, що включає ще і непрацездатних людей.
- 7. Історично і соціально-економічно обумовлений процес постійного оновлення людських ресурсів характеризує:
  - а) цивілізацію; б) відтворення населення; в) міграцію.
- 8. Види руху населення:
  - а) природний, економічний, міграційний; б) штучний та соціальний.
- 9. Механічне просторове переміщення населення:
  - а) соціальний рух; б) міграційний рух; в) природний рух.
- 10. Види природного відтворення населення – традиційний, інтенсивний, сучасний:
  - а) так; б) ні.

Варіант №11

1. Види режиму відтворення населення:
  - а) розширене; б) просте; в) депопуляційне;
  - г) всі відповіді вірні.
2. Як швидко народження дітей збільшує кількість населення:
  - а) одразу; б) через 10-25 років.
3. Смертність непрацездатних людей:
  - а) збільшує ресурси для праці; в) не змінює ресурси для праці;
  - б) зменшує ресурси для праці.
4. Інтегральна оцінка кількісних та якісних характеристик економічно активного населення:
  - а) робоча сила; б) трудові ресурси; в) трудовий потенціал.
5. Для чого встановлюється нижня межа працездатного віку?
  - а) для того, щоб людина отримала певний рівень фізичного і розумового розвитку;
  - б) для визначення здоров'я людини.
6. Особи, в яких пенсійний вік настає раніше, ніж встановлена верхня межа працездатного віку є...
  - а) безробітними; б) пенсіонерами; в) пільговими пенсіонерами.
7. Чи може бути таке явище: особа непрацездатна, але її вік працездатний?
  - а) так; б) ні; в) лише в розвинутих країнах.
8. Що реально стоїть за поняттям трудові ресурси ?
  - а) ледарі, що не бажають працювати; б) особи, що не здатні працювати;
  - в) особи, яких можна примусити працювати.
9. Що реально стоїть за поняттям економічно активне населення ?
  - а) особи, яких можна примусити працювати;
  - б) особи, які добровільно працюють або бажають працювати;
  - в) особи, які не здатні працювати.
10. Природний рух населення –це...
  - а) результат народження і смерті людей; б) відпочинок людей на природі.

Варіант №12

1. Які типи відтворення розрізняють у природному русі населення?
  - а) традиційний, нетрадиційний; б) професійний, непрофесійний;
  - в) традиційний, сучасний.
2. Які режими відтворення розрізняють у природному русі населення?
  - а) розширений, простий і звужений; б) простий, складний; в) такого поняття не існує.
3. Для яких країн характерна депопуляція?
  - а) для тих, у яких показники смертності перевищують показники народжуваності;
  - б) для тих, у яких показники народжуваності перевищують показники смертності;
4. Постійне і безперервне поновлення кількісних і якісних характеристик економічно активного населення-це...
  - а) природний рух; б) відтворення; в) міграція.
5. Які є типи відтворення ресурсів для праці?
  - а) простий, складний; б) звужений, розширений; в) екстенсивний, інтенсивний.
6. Чи можна віднести моральність суспільства до основних компонентів трудового потенціалу?
  - а) так; б) ні.
7. Економічна суть зайнятості полягає...
  - а) в тому, що трудова діяльність населення країни забезпечує виробництво валового національного продукту;

б) в тому, що відображає потреби людей не лише в заробітках, але і у самореалізації через суспільну корисну діяльність.

8. Соціальна суть зайнятості полягає в тому, що:

а) трудова діяльність населення країни забезпечує виробництво валового національного продукту;

б) відображає потреби людей не лише в заробітках, але і у самореалізації через суспільну корисну діяльність.

9. Повна зайнятість – це...

а) зайнятість населення у суспільному виробництві;

б) стан суспільства, за якого всі бажаючі мати оплачувану роботу мають її, немає циклічного безробіття, але при цьому зберігається його природний рівень.

10. Соціальна – корисна зайнятість:

а) враховує не тільки кількість людей, зайнятих в суспільному виробництві, але військових, учнів (у працездатному віці), домогосподарок;

б) враховує тільки кількість людей, зайнятих в суспільному виробництві.

Варіант № 13

1. До зайнятих належать військовослужбовці на дійсній військовій службі?

а) так;

б) ні.

2. Зайнятість у нетоварному секторі означає...

а) всі види неоплачуваної роботи, результати якої споживаються самими працівниками або членами їх сімей;

б) це зайнятість населення, що забезпечує пристойний дохід, здоров'я, розвиток особистості та підвищення її професійного рівня на основі підвищення суспільної продуктивності праці.

3. В жодній країні світі безробіття не вдається ліквідувати повністю:

а) так;

б) ні.

4. Безробіттям називається:

а) соціально – економічна ситуація в суспільстві, за якою частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над попитом на неї;

б) соціально – економічна ситуація в суспільстві, за якою частина працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням попиту на працю над її пропозицією .

5. Коли структура пропозиції праці не відповідає структурі попиту виникає...

а) структурне безробіття;

б) сезонне.

6. Який вид безробіття відображає „неповороткість” ринку праці?

а) фрикційне;

б) кон'юнктурне .

7. Який вид безробіття вважається неминучим і певною мірою бажаним?

а) приховане;

б) фрикційне.

8. Рівень структурного і фрикційного безробіття разом становлять:

а) природний рівень безробіття;

б) кон'юнктурний рівень безробіття.

9. Природний рівень безробіття – це

а) той мінімальний рівень в суспільстві, який неможливо зменшити і який відповідає поняттю повної зайнятості;

б) той максимальний рівень в суспільстві, який неможливо зменшити .

10. Яке безробіття виникає внаслідок економічної кризи, тобто викликано фактичною відсутністю вільних робочих місць?

- а) кон'юнктурне;
- б) фрикційне.

Варіант № 14

1. Безробіття, що викликано тимчасовим характером виконання тих чи інших робіт – це:

- а) структурне; б) сезонне.

2. Часткове безробіття є різновидом...

- а) прихованого безробіття; б) структурного безробіття.

3. Згідно із законом Оукена щорічний приріст ВВП приблизно на 2,7 % ..

- а) утримує кількість безробітних на постійному рівні;
- б) зменшує рівень безробіття на 5%.

4. До активних програм сприяння зайнятості можна віднести:

а) програми підтримки підприємств, що створюються самими безробітними (програми самозайнятості);

- б) програми надання всіх видів допомоги в зв'язку з втратою роботи.

5. Чи є в Законі України „Про зайнятість населення” положення, які обмежують свободу (право) вибору громадянином виду діяльності, професії?

- а) так;
- б) ні.

6. Мінімальний рівень безробіття в країні, який не може бути знижений і відповідає поняттю повної зайнятості це...

- а) природний рівень безробіття; б) фрикційний рівень безробіття.

7. Рівень зареєстрованого безробіття визначається як:

а) відношення (у відсотках) чисельності безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості населення до середньорічної чисельності населення працездатного віку;

б) відношення (у відсотках) чисельності економічно активного зареєстрованого населення у віці 15-70 років до всього населення зазначеного віку чи населення за відповідною соціально-демографічною ознакою.

8. Чи можна показник рівня безробіття визначати по відношенню до економічно-активного населення працездатного віку за відповідний період:

- а) так; б) ні.

9. Рівень безробіття населення (за методологією МОП):

а) показник, що розраховується як відношення (у відсотках) чисельності безробітних певної вікової групи до чисельності економічно активного населення (робочої сили) відповідного віку або відповідної соціально-демографічної ознаки;

б) показник, що розраховується як відношення (у відсотках) чисельності безробітних певної вікової групи до чисельності економічно активного населення (робочої сили) і економічно неактивного відповідного віку або відповідної соціально-демографічної ознаки.

10. Рівень зайнятості населення розраховується

а) як відношення (у відсотках) чисельності зайнятих певної вікової групи до чисельності населення відповідного віку (економічно активного і економічно неактивного), за виключенням осіб, які знаходяться на утриманні в інституційних установах (у виправно-трудових закладах, психіатричних лікарнях, тощо);

б) як відношення (у відсотках) чисельності робітників певної вікової групи до чисельності населення відповідного віку, за виключенням осіб, які знаходяться на утриманні в інституційних установах (у виправно-трудових закладах, психіатричних лікарнях, тощо).

Варіант № 15

1. Рівень економічної активності визначається як відношення (у відсотках) чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років до всього населення зазначеного віку чи населення за відповідною соціально-демографічною ознакою:

а) так; б) ні.

$$2. I_v = \frac{\sum_i T_1}{\Sigma T_1} = 1,15$$

а) продуктивність праці зросла в 1,15 рази, що свідчить про економію робочого часу
б) перевитрати робочого часу внаслідок зниження трудомісткості

3. Екстенсивний напрям у використанні трудових ресурсів і робочої сили:

а) залучення до праці осіб, які ще не зайняті у національному виробництві чи з будь яких причин тимчасово не працюючих, або зростання робочого часу;

б) скорочення витрат на одиницю продукції.

4. Головний виробничий ресурс суспільства є:

а) трудовий потенціал;

б) праця.

5. Чи кожна країна має свої виробничі можливості?

а) так; б) ні.

6. Якщо $I_v = \frac{\Sigma t_0 Q_1}{\Sigma t_1 Q_1} = 1,05$ це означає:

а) економію робочого часу;

б) перевитрати робочого часу.

7. Чим повніше використаний робочий час, тим...

а) більше простоїв та інших втрат робочого часу;

б) менше простоїв та інших втрат робочого часу.

8. Чим триваліший робочий день,...

а) тим вище рівень екстенсивності використання праці і продуктивності праці;

б) нижче рівень екстенсивності використання праці і продуктивності праці.

9. Що характеризує міру напруженості і визначається кількістю фізичної і розумової енергії людини витраченої за одиницю робочого часу?

а) працемісткість; б) інтенсивність праці.

10. Індекс Струмиліна визначається:

$$а) I_v = \frac{\sum_i T_1}{\Sigma T_1}; \quad б) I_v = \frac{\Sigma Q_1 \cdot p}{\Sigma T_1} \div \frac{\Sigma Q_0 \cdot p}{\Sigma T_0}$$

Варіант № 16

1. Інтенсивний напрям у використанні трудових ресурсів і робочої сили:

а) скорочення витрат на одиницю продукції;

б) залучення до праці осіб, які ще не зайняті у національному виробництві чи з будь яких причин тимчасово не працюючих, або зростання робочого часу.

2. Ринкова вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених національними підприємства протягом певного періоду:

а) ціна; б) ВВП.

3. Чи можна вважати, що виробіток і трудомісткість відносяться до натуральних показників продуктивності праці:

а) так; б) ні.

4. Вартісний індекс продуктивності праці змінного складу визначається за формулою:

$$\text{а) } I_V = \frac{\Sigma Q_1 \cdot P}{\Sigma T_1} \div \frac{\Sigma Q_0 \cdot P}{\Sigma T_0}; \text{ б) } I_V = \frac{\Sigma t_0 Q_1}{\Sigma t_1 Q_0}.$$

5. Узагальнюючим показником ефективності використання робочої сили є:

а) працездатність;

б) продуктивність праці.

$$6. \text{ Якщо } I_V = \frac{\Sigma i_v T_1}{\Sigma T_1} = 1,20 \text{ це означає:}$$

а) економію робочого часу;

б) перевитрати робочого часу.

7. Якщо підприємство випускає однорідну продукцію, то індекс продуктивності праці змінного складу визначають за формулою:

$$\text{а) } I_V = \frac{\Sigma Q_1}{\Sigma T_1} \div \frac{\Sigma Q_0}{\Sigma T_0};$$

$$\text{б) } i_v = \frac{Q_1}{T_1} \div \frac{Q_0}{T_0}.$$

8. Виробіток

а) це прямий показник рівня продуктивності праці, визначається кількістю робіт, послуг вироблених одним працівником за одиницю робочого часу;

б) це обернений показник продуктивності праці, він показує відношення витрат праці до обсягів продукції.

9. Вироблено 2000 ц зерна, витрачено праці 100 люд/год, виробіток

а) 20; б) 0,05.

10. Здатність людини створити в одиницю робочого часу певну кількість матеріальних благ – це:

а) продуктивність праці; б) праця.

Варіант № 17

1. Оплата праці – це будь який заробіток, обчислений в грошовому виразі, який за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги:

а) так;

б) ні.

2. На розмір заробітної плати впливають такі економічні закони, як зростання продуктивності праці та потреб населення:

а) так;

б) ні.

3. До функцій заробітної плати відносяться:

а) відтворювальна, стимулююча, формування платоспроможного попиту населення;

б) регулююча, соціальна, економічна.

4. Забезпечення працівників та членів їх сімей благами для відновлення сили і покоління – це функція:

а) соціальна;

б) відтворювальна;

в) стимулююча.

5. Мінімальну заробітну плату встановлює:

а) керівник підприємства;

б) держава;

- в) працівник;
- г) президент.
- 6. Встановлення залежності заробітної плати від кількості та якості праці – це функція:
  - а) стимулююча; б) регулююча;
  - в) соціальна.
- 7. Чи платиться додаткова заробітна плата за особливі умови праці?
  - а) так; б) ні.
- 8. Співвідношення основних складових частин у загальному її обсязі це –
  - а) структура заробітної плати;
  - б) кон'юнктура; в) тенденція.
- 9. Елементами заробітної плати є:
  - а) премії;
  - б) штрафи;
  - в) санкції.
- 10. В Україні найпоширенішими на промислових підприємствах є такі системи заробітної плати:
  - а) похвилина;
  - б) погодинна і відрядна;
  - в) потижнева.

Варіант № 18

- 1. Система заробітної плати, де мірою праці є вироблена працівником продукція –
  - а) відрядна;
  - б) погодинна;
  - в) похвилина.
- 2. Чи мають рівні права в демократичному суспільстві робітники і роботодавці?
  - а) так; б) ні.
- 3. У погодинній формі оплати праці мірою праці виступає:
  - а) вироблена працівником продукція;
  - б) відпрацьований час.
- 4. Основна заробітна плата встановлюється у вигляді:
  - а) тарифних ставок; б) надбавок;
  - в) доплат.
- 5. Вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості - це
  - а) прожитковий мінімум; б) мінімальна заробітна плата.
- 6. Тарифна система включає в себе:
  - а) тарифні сітки;
  - б) прибавки;
  - в) надбавки; г) штрафи.
- 7. Виражений у грошовій формі абсолютний розмір оплати праці за одиницю робочого часу це:
  - а) тарифна ставка;
  - б) тарифна сітка;
  - в) надбавка.
- 8. Обов'язковим критерієм визначення розміру мінімальної заробітної плати є прийнятий в економіці розмір середньої заробітної плати:
  - а) так;
  - б) ні.

9.Тарифні ставки бувають:

- а) годинні;
- б) хвилинні;
- в) денні;
- г) місячні.

10. Колективний заробіток розподіляється між членами бригади з врахуванням коефіцієнту:

- а) виробітку;
- б) корисної дії;
- в) трудової участі.

Варіант № 19

1. Теорія людського капіталу досліджує залежність доходів працівника, сім'ї, підприємства, суспільства від:

- а) знань, навичок і природних здібностей людей;
- б) екологічної, політичної та соціальної політики держави.

2. Офіційною датою народження людського капіталу вважається:

- а) січень 1927 р.;
- б) жовтень 1962 р.

3. Прихильники теорії трьох факторів виробництва беззаперечно відкидають ідею включення самої людини з її природними якостями до категорії капіталу:

- а) так;
- б) ні.

4. Витрати, пов'язані з отриманням освіти, можна розділити на:

- а) прями матеріальні витрати, втрачені заробітки, моральні втрати;
- б) втрачені заробітки, моральні втрати, витрати на харчування.

5. Оцінка інвестицій у людський капітал і доходів від його використання звичайно проводиться:

- а) у грошовій формі;
- б) за допомогою умовно-трудоових показників.

6. Створення фізичного капіталу та його функціонування можливе без участі його власника:

- а) так;
- б) ні.

7. Вкладення коштів в людський капітал дають значний за обсягом, тривалий за часом і інтегральний за характером:

- а) економічний та соціальний ефект;
- б) розмір заробітної плати.

8. Нарощення людського капіталу пов'язано із зменшенням одного з найбільших людських благ – вільного часу:

- а) так;
- б) ні.

9. Економічна мотивація вкладень у речовий і людський капітал принципово:

- а) однакова;
- б) різна.

10. Сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, навичок, знань, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника – це:

- а) валовий внутрішній продукт;

- б) людський капітал;
- в) трудовий потенціал.

Варіант № 20

1. Інвестиційний період у фізичного капіталу значно коротший у порівнянні з людським капіталом:

- а) так;
- б) ні.

2. Функціонування людського капіталу, віддача від його застосування обумовлені:

а) волею людини, її індивідуальними інтересами, світоглядом і загальним рівнем культури, в тому числі і економічної;

б) політичною ситуацією в країні та інтересами інвестора.

3. Ступінь ризику та невизначеності більший для:

- а) інвестицій в людину;
- б) інвестицій в речовий капітал.

4. Зміну обсягу людського капіталу залежно від витрат принципово неможливо оцінити з тією ж точністю, що і для фізичного капіталу?

- а) так; б) ні.

5. Речовий капітал, втілений в людях – це:

а) капітал, одержаний шляхом вкладень у формування та виховання людини;

б) це витрати на освіту та професійну підготовку людини, її здоров'я, а також на мобільність трудових ресурсів.

6. Не речовий капітал, втілений в людях – це:

а) капітал, одержаний шляхом вкладень у формування та виховання людини;

б) це витрати на освіту та професійну підготовку людини, її здоров'я, а також на мобільність трудових ресурсів.

7. На Заході для людей працездатного віку «втрачені заробітки» вважаються витратами на:

- а) освіту;
- б) працю;

8. Мотивованість це –

а) здатність працівника реагувати на мотиватори, тобто зовнішні фактори, що збуджують його до певного виду трудової поведінки для досягнення цілей підприємства;

б) фактор, який є стимулом для роботи працівника.

9. Інноваційність це –

а) здатність працівника пропонувати нові ідеї щодо підвищення рівня виробництва;

б) готовність людини для інновацій, тобто здатність до розробки нових ідей, нових технологій і нових виробів до їх впровадження.

10. Профорієнтованість це-

а) здатність і спільний інтерес людини до певного виду трудової діяльності, вміння обирати найідеальнішу для себе професію із втягуванням своїх психофізичних характеристик, інтересів, здібностей;

б) певний вид роботи, яку людина вибирає в залежності від своєї освіти, бажання, інтересів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біттер О. А. Рівень життя сільського населення./ О. А. Біттер — Львів : Піраміда, 1996. — 184 с.
2. Богиня Д. П. Основи економіки праці. / Навч. посіб./ Д. П. Богиня, О. А. Грішнова — К. : 2001.— 313 с.
3. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.mk.ukrstat.gov.ua
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Дієсперов В. С. Економіка сільськогосподарської праці./ В.С. Дієсперов — К. : ІАЕ УААН, 2004. — 488 с.
6. Економіка праці і соціально-трудові відносини. Навчальний посібник / [В.М. Ковальов, В.С. Рижиков, О.Л. Єськов, І.М. Черненко, О.А. Атаєва.]; за ред. В.М. Ковальова. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 256 с.
7. Економіка праці і соціально-трудові відносини. Навчальний посібник / [А.М. Мерзляк, Є.П. Михайлов, М.Х. Корецький, Г.О. Михайлова.]; за ред. Є.П. Михайлова. — Київ: Центр навчальної літератури, 2005. — 240 с.
8. Економіка праці та соціально-трудові відносини./[Н.Д. Дарченко, В.С. Рижиков, О.Л. Єськов, О.М. Мікрюков.] Збірник завдань і вправ: Навчальний посібник. —К. : Центр учбової літератури, 2007. — 252 с.
9. Есинова Н.И. Экономика труда.Учебное пособие./Н.И.Есинова — К.: 2003.— 464 с.
10. Завіновська Г. Т. Економіка праці. Навч.посібник. / Г.Т. Завіновська — К. : 2000. — 200 с.
11. Закон України «Про зайнятість населення» (остання редакція від 08.12.2009) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.
12. Кодекс Законів про працю України (із змінами і доповненнями станом на 20 листопада 2001 року). – К.: Атика, 2001. – 96 с.
13. Конвенція (№131) про встановлення мінімальної заробітної плати. / Конвенції та рекомендації, ухвалені міжнародною організацією праці. В 2 т. : Т.2. – Женева: МБП, 1999. – С.907-910.
14. Лібанова Е. М. Ринок праці. Навчальний посібник / Е. М. Лібанова — Київ, 2003.— 224 с.
15. Махсма М.Б. Практикум з економіки праці та соціально-трудових відносин. Навчальний посібник. — К.: Атака, 2006. — 124 с.
16. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua>.
17. Населення і трудові ресурси села / Навч. посіб./ За ред. П. Т. Саблука, М. К. Орлатого. — К. : Інститут аграрної економіки УААН,2002.— 277 с.
18. Петюх В. М. Ринок праці та зайнятість. / В. М. Петюх — К. : КНЕУ,1999. — 288 с.

19. Петюх В. М. Ринок праці. /Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.М. Петюх. — К. : КНЕУ, 2000.— 128 с.

Додаток А

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ФАКУЛЬТЕТ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни «Економіка праці і СТВ»

(шифр залікової книжки)

Виконав (-ла):

студент (-ка) _____
(прізвище, ім'я та по-батькові)

групи _____

Перевірив (-ла):

(посада, прізвище, ім'я та по-батькові викладача)

МИКОЛАЇВ

201_

Навчально-методичне видання

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Методичні рекомендації та завдання для виконання контрольних робіт слухачів заочної форми навчання факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціальності 7.03050901 «Облік і аудит»

Укладачі :

Крилова Ірина Георгіївна
Мамалюк Оксана Ангатоліївна

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 2,0.

Тираж 100 прим. Зам. №__

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54029, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.